

Arbeidsuitbuiting

Toelichting bij het digitale barrièremodel

Inleiding

Arbeidsuitbuiting is een complex en veelzijdig fenomeen dat voorkomt in verschillende sectoren en contexten. Er is beperkt zicht op de exacte aard en omvang ervan. Wel is duidelijk dat in Nederland kwetsbare groepen onder dwang of zware druk worden ingezet in arbeidsintensieve sectoren. Vaak gebeurt dit onder onveilige, slechte omstandigheden, voor te weinig of geen loon, en in combinatie met beperkingen van hun vrijheid. Arbeidsuitbuiting is een ernstig misdrijf dat diep ingrijpt in de persoonlijke vrijheid van mensen en in de wet is aangemerkt als een vorm van mensenhandel. Daarbij gaat de aandacht niet alleen uit naar arbeidsuitbuiting in strafrechtelijke zin, maar ook naar situaties die daar tegenaan schuren. Situaties waarin er sprake is van ernstige misstanden en zeer slecht werkgeverschap, ook wel aangeduid als ernstige benadeling.

De verschijningsvormen van arbeidsuitbuiting en ernstige benadeling lopen sterk uiteen. Soms lijkt er sprake van een gewone arbeidsrelatie, terwijl daarachter misstanden schuilgaan. In andere gevallen is de situatie volledig informeel en onzichtbaar. Vaak hangen uitbuiting, huisvesting, schulden en afhankelijkheidsrelaties nauw met elkaar samen.

Arbeidsuitbuiting komt vooral voor in sectoren waar arbeid een groot deel van de kosten bepaalt en waar flexibel werk, onderaannemers en tijdelijke inzet gebruikelijk zijn. Daarnaast zijn sommige groepen extra kwetsbaar door verschillen in verblijfsstatus, taalvaardigheid, kennis van rechten en sociale positie. Deze kwetsbaarheden kunnen bewust worden uitgebuit of gaandeweg worden versterkt. Zo ontstaan afhankelijkheidsrelaties die het voor slachtoffers steeds moeilijker maken om zich aan de situatie te onttrekken. Kwetsbaarheden hebben niet altijd een rol, en iedereen kan verwickeld raken in een situatie van uitbuiting.

Arbeidsuitbuiting is niet alleen een strafrechtelijk vraagstuk. Bij uitbuiting spelen vaak ook het organiseren van werk, huisvesting, documenten en geldstromen een rol. Daarbij wordt regelmatig gebruik gemaakt van legale structuren, schijnconstructies of informele netwerken. Zo kunnen meerdere partijen voordeel halen uit de uitbuitingssituatie, terwijl misstanden lange tijd buiten beeld blijven. Dat vraagt om een integrale benadering, waarbij niet alleen aandacht is voor signalen op de werkvloer, maar ook voor de onderliggende processen en verdienmodellen.

Om deze mechanismen beter te begrijpen, brengt het barrièremodel arbeidsuitbuiting het proces van uitbuiting in kaart vanuit het perspectief van de dader. Het model beschrijft de mogelijke stappen in een uitbuitingssituatie: van voorbereiding en werving tot de inzet van arbeid en het structureel behalen van voordeel. Door deze stappen te analyseren, wordt zichtbaar waar kansen voor uitbuiting ontstaan, welke signalen kunnen wijzen op misstanden en op welke momenten barrières kunnen worden opgeworpen.

Het model is illustratief: niet elke situatie doorloopt alle stappen en ook de volgorde kan verschillen. Juist door ruimte te laten voor deze variatie, biedt het barrièremodel handvatten om arbeidsuitbuiting eerder te herkennen, te verstoren en waar mogelijk te voorkomen.

Barrièremodel en het CCV

Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (het CCV) werkt samen met overheid, bedrijfsleven en veiligheidsprofessionals aan een weerbare samenleving. Zo geven we criminaliteit minder kans en vergroten de veiligheid en het veiligheidsgevoel in Nederland. Eén van de methoden die we daarvoor gebruiken, is het barrièremodel.

Met een barrièremodel brengt het CCV samen met partners complexe vormen van criminaliteit in kaart. Daarbij kijken we naar het hele proces achter een crimineel fenomeen. In dit barrièremodel staat arbeidsuiting centraal.

Bekijk de animatie ➔

Dit barrièremodel is gemaakt voor het Actieplan programma Samen tegen Mensenhandel.

Aan de totstandkoming van dit model hebben verschillende partners bijgedragen, waaronder de Nederlandse Arbeidsinspectie, de Nationaal Rapporteur Mensenhandel, gemeente Den Haag, RIEC Oost-Nederland, het Openbaar Ministerie, de Politie, Comensha en de spiegelgroep van ervaringsdeskundigen van Comensha, het ministerie van Justitie en Veiligheid, het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en FairWork.

De stappen

In dit model bekijken we welke stappen iemand kan of moet zetten om arbeidsuitbuiting te kunnen verrichten. Het barrièremodel bestaat uit acht stappen:

Bij elke stap staan de volgende vragen centraal:

Uitingsvormen

Op welke manieren kan de stap voorkomen?

Gelegenheden

Welke gelegenheden maken het mogelijk dat dit kan plaatsvinden?

Signalen

Welke signalen kunnen wijzen op arbeidsuitbuiting?

Barrières

Welke barrières kunnen worden opgeworpen? Daarbij maken we een onderscheid tussen:

- Bestaande barrières: welke maatregelen van overheden, toezichthouders en private partijen kunnen nu al worden ingezet?
- Gewenste barrières: welke aanvullende of nieuwe barrières kunnen worden ontwikkeld om arbeidsuitbuiting te verstoren, te voorkomen of om slachtoffers beter te ondersteunen? Of welke bestaande barrières kunnen worden versterkt?

Scope en nuances

In het barrièremodel arbeidsuitbuiting richten we ons op situaties van ernstige benadeling en daadwerkelijke arbeidsuitbuiting van personen die in Nederland werken of hier worden ingezet, ongeacht via welke route zij in Nederland terecht zijn gekomen. Het model heeft als doel om de mogelijkheden te versterken om deze vormen van uitbuiting te voorkomen, te verstoren en aan te pakken.

- **Arbeidsgerelateerde mensensmokkel is geen primair interventiedomein**
Mensensmokkel kan voorafgaan aan arbeidsuitbuiting. Omdat dit model zich richt op de aanpak van arbeidsuitbuiting zelf, nemen we de smokkelketens niet als afzonderlijke processtap op. We benoemen wel dat mensensmokkel een route naar uitbuiting kan zijn, omdat dit relevant is voor signalering en samenwerking. Tegelijk erkennen we dat slachtoffers niet altijd via smokkel in Nederland terecht komen. De strafrechtelijke aanpak van mensensmokkel is dus wel een aandachtspunt, maar geen primair interventiedomein binnen dit model.
- **Alle relevante doelgroepen van arbeidsuitbuiting vallen binnen de scope**
Arbeidsuitbuiting kent verschillende vormen en treft uiteenlopende groepen slachtoffers. Die verschillen zijn relevant voor de processtappen, de kwetsbaarheden en de bestuurlijke interventiemogelijkheden. Het model maakt deze verschillen inzichtelijk. Binnen het stappenplan wordt daarom onderscheid gemaakt tussen personen die Nederland kunnen inreizen zonder visum en personen die afhankelijk zijn van visumprocedures of andere toelatingsroutes. Ook Nederlandse slachtoffers vallen binnen de scope van het model.

- **Zowel het werkproces als de financiële componenten van arbeidsuitbuiting worden meegenomen**
Arbeidsuitbuiting is vaak nauw verweven met financiële structuren en geldstromen. Daarom besteedt het model expliciet aandacht aan de financiële kant van uitbuiting, zoals de wijze waarop geld wordt verdiend, verrekend of onttrokken. Deze component is essentieel om het verdienmodel te begrijpen én bestuurlijke aangrijpingspunten te herkennen.
- **Het oorspronkelijke model uit 2017 wordt aangevuld en geactualiseerd**
In 2017 is al een model voor arbeidsuitbuiting ontwikkeld. In dit barrièremodel worden veel onderdelen uit dat eerdere model (met name de signalen) overgenomen. Waar nodig zijn deze aangevuld en geactualiseerd op basis van nieuwe inzichten.

Illustratieve aard van het model

Het opdelen van het delict in afzonderlijke stappen helpt om het bedrijfsproces van arbeidsuitbuiting beter te begrijpen en om mogelijke barrières per fase in beeld te brengen. In dit model zijn signalen en uitingvormen daarom gekoppeld aan specifieke stappen. Deze moeten echter altijd in hun context en in samenhang worden geïnterpreteerd. Een enkel signaal of onderdeel van het proces hoeft nog niet te wijzen op arbeidsuitbuiting. Pas een combinatie van signalen kan een aanwijzing vormen voor uitbuiting.

Het bedrijfsproces zoals in dit model beschreven, is illustratief. Het laat zien welke stappen in een situatie van arbeidsuitbuiting kunnen voorkomen. In de praktijk bestaan er echter verschillen tussen slachtoffergroepen en

kunnen ook andere routes, of delen van routes, voorkomen. Daarnaast hoeft de uitbuiting niet bij iedere stap zelf direct betrokken te zijn en hoeven ook niet altijd alle stappen doorlopen te worden. De weergegeven stappen bieden daarom vooral een totaaloverzicht van de mogelijke stappen in het proces, gezien vanuit het perspectief van de uitbuiting.

Inzet van middelen

Voor de opsporingspraktijk is het van groot belang om te kijken naar de inzet van middelen, zoals omschreven in artikel 273f van het Wetboek van Strafrecht. In lid 1 van dit artikel worden middelen benoemd als dwang, geweld, dreiging, afpersing, fraude, misleiding, misbruik van een feitelijkheid of van een kwetsbare positie, en het geven of ontvangen van betalingen of voordelen om instemming te verkrijgen. Door de inzet van zulke middelen kan de keuzevrijheid van een persoon worden beperkt. Dat kan wijzen op arbeidsuitbuiting.

Deze middelen kunnen in het hele proces een rol spelen. Niet alleen tijdens de daadwerkelijke arbeid, maar ook al bij het werven, vervoeren, overbrengen en huisvesten van personen. Zo kan tijdens de werving misleiding plaatsvinden of kunnen afhankelijkheidsrelaties ontstaan. Tijdens administratieve en juridische procedures rond documentatie kan controle over het potentiële slachtoffer worden opgebouwd. Tijdens de inreis kunnen schulden of begeleiding de autonomie beperken. En bij tewerkstelling kunnen gekoppelde huisvesting of contracten de afhankelijkheid verder versterken. De inzet van deze middelen om iemand aan het werk te krijgen en te houden, is een essentieel onderdeel van arbeidsuitbuiting. Daarmee vormt dit een rode lijn door het hele model.

STAP 1

Voorbereiden

In de voorbereidingsfase leggen daders de basis voor arbeidsuitbuiting. Deze stap heeft vooral betrekking op daders die bewust keuzes maken en aan de voorkant onderzoek doen met het doel om uitbuiting mogelijk te maken. In de praktijk gaat het echter ook vaak om opportunistische verdachten die gebruik maken van een bestaande situatie die zij niet altijd zelf hebben gecreëerd. De voorbereidingsfase verloopt daarom niet altijd lineair of centraal aangestuurd. Arbeidsuitbuiting kan ook ontstaan in meer organische gelegenheidsstructuren, waarin verschillende actoren elk een deel van het proces verzorgen en elkaar vinden via informele samenwerkingen of bestaande netwerken.

In deze stap wordt nagedacht over de inrichting van het uitbuitingsproces en over de middelen, contacten, structuren en verhalen die daarvoor nodig zijn. Het gaat om het creëren van randvoorwaarden, zoals het verkennen van doelgroepen, het voorbereiden van wervings- en bedrijfsactiviteiten, het inrichten van logistieke en financiële structuren en het organiseren van ondersteunende netwerken. Deze fase kan zichtbaar zijn, bijvoorbeeld bij formele bedrijfsregistraties, maar ook grotendeels buiten beeld blijven, bijvoorbeeld wanneer betrokkenen er bewust voor kiezen onder de radar te opereren.

STAP 1 Voorbereiden

Uitingsvormen

- Contacten in andere landen leggen.
- Frontstore bedrijven in land van herkomst opzetten.
- Sociale media voor werving of profilering inrichten.
- Risico-analyse van het delict maken
- De doelgroep bepalen.
- Op zoek gaan naar huisvesting, vooruitlopend op de feitelijke huisvesting in stap 6.
- Een bedrijf oprichten of overnemen, vaak in combinatie met marktonderzoek naar aantrekkelijke sectoren, rekening houdend met controle en bijvoorbeeld keurmerken.
- Actief de samenwerking opzoeken met criminele samenwerkingsverbanden om te kunnen dreigen met geweld.
- Geldstromen rond bedrijven opzetten, bijvoorbeeld met hulp van boekhouders of juridische ondersteuning.
- Bedrijfsplan vormgeven via een website en storytelling; bij malafide uitzendbureaus gebeurt dit minimaal, omdat ze juist onder de radar willen blijven.

Gelegenheden

- De aanhoudende vraag naar goedkope arbeid in Nederland.
- Een relatief lage pakkans en relatief lage straffen.
- Structurele tekortkomingen in toezicht, controle en handhaving op arbeidsomstandigheden, arbeidsvoorwaarden en huisvesting in risicosectoren.
- Afstand tot de arbeidsmarkt, waardoor kwetsbaarheid voor uitbuiting toeneemt.

STAP 1 Voorbereiden

Signalen

- Ingewikkelde bedrijfsstructuren en buitenlandse rechtsvormen.
- Veel contacten in het buitenland.
- Het ontbreken van een gedegen bedrijfsplan.
- Zeer negatieve reviews over een bedrijf of juist opvallend veel neppe reviews.

Barrières

Bestaande barrières

- Wet modernisering en uitbreiding strafbaarstelling van mensenhandel met een schuldvariant van voordeel trekken uit mensenhandel en ernstige benadeling.
- Bestuursverboden voor personen met bedrijven die gelinkt zijn aan uitbuiting.
- Wet toelating terbeschikkingstelling van arbeidskrachten (Wtta) waarin een toelatingsstelsel voor uitzendbureaus wordt ingevoerd.
- Inzet van de Wet Bibob bij vergunning-aanvragen om onderzoek te doen naar de integriteit van aanvragers en betrokken financiers.

Gewenste barrières

- Preventieve voorlichting aan ondernemers, bijvoorbeeld via Platform Veilig Ondernemen, om (startende) ondernemers bewust te maken van wat arbeidsuitbuiting is, welke wettelijke verplichtingen gelden en welke risico's en consequenties horen bij overtredingen.
- Meer gebruik van risicomodellen, met ook daadwerkelijk vervolg op de uitkomsten daarvan. Nu wordt vaak pas opgetreden op basis van concrete signalen of handhavingsverzoeken, waardoor de kosten-batenafweging voor daders te gunstig kan uitvallen.
- Het vergroten van de meldingsbereidheid van slachtoffers, onder meer door duidelijk te maken waar en hoe veilig gemeld kan worden en welke ondersteuning beschikbaar is. Met name zicht op passende hulp en bescherming is daarbij cruciaal.
- Gemeenten die in hun vestigingsbeleid actief sturen op welke type bedrijven zich waar kan vestigen. Daarbij kan worden gekeken naar sectoren met een verhoogd risico op arbeidsuitbuiting en naar de samenhang met arbeidsmigratie en huisvesting.
- Op landelijk niveau bewuste keuzes maken binnen het arbeidsmigratiebeleid over welke sectoren wenselijk worden geacht en onder welke voorwaarden sectoren worden gestimuleerd, waarbij niet alleen economische belangen leidend zijn.

STAP 1 Voorbereiden

Geprioriteerd aandachtspunt: Bewust keuzes maken binnen het arbeidsmigratiebeleid

Dit aandachtspunt gaat om de noodzaak om op landelijk niveau expliciete en bewuste keuzes te maken over de gewenste rol van arbeidsmigratie binnen de Nederlandse economie, en in het verlengde daarvan over welke sectoren worden gestimuleerd of juist afgeremd.

In de huidige situatie wordt arbeidsmigratie in belangrijke mate gedreven door economische vraag, met name in sectoren die afhankelijk zijn van arbeidsintensief en laagbetaald werk. Deze sectoren, zoals delen van de land- en tuinbouw, logistiek en vleesverwerking, maken structureel gebruik van arbeidsmigranten, waarbij het verdienmodel deels gebaseerd kan zijn op de beschikbaarheid van goedkope en flexibele arbeid. In deze context is de kwetsbaarheid van de werknemer en het risico op arbeidsuitbuiting verhoogd.

Tegelijkertijd wordt in een recent beleidsadvies van de Adviesraad Migratie benadrukt dat het huidige arbeidsmigratiebeleid te eenzijdig gericht is op economische groei en onvoldoende rekening houdt met maatschappelijke en ecologische gevolgen. Daarom pleiten zij voor een benadering waarin keuzes over arbeidsmigratie worden geplaatst binnen een breder kader van 'brede welvaart'. Dit aandachtspunt benadrukt dit beleidsadvies en onderstreept het belang van het expliciet maken van normatieve keuzes over dit beleid.

Geprioriteerde barrière: Meldingsbereidheid van slachtoffers verhogen en handelingsperspectief vergroten

Deze barrière is gericht op het vergroten van de bereidheid van slachtoffers van arbeidsuitbuiting om misstanden te melden, door hen niet alleen te informeren over hun rechten, maar ook over de beschikbare handelingsopties en ondersteuning. Dit vraagt om inzicht in waar en hoe veilig gemeld kan worden en om vertrouwen in de bescherming en opvolging die daarop volgt.

Randvoorwaarden:

- Consistente toepassing van kaders rondom mensenhandel en arbeidsuitbuiting door toezichthouders
- De mate waarin meldingen daadwerkelijk leiden tot bescherming en ondersteuning van slachtoffers
- Bereik van informatie onder arbeidsmigranten, inclusief taal, fysieke toegang en afhankelijkheidsrelaties

Onderdelen:

- De beschikbaarheid van gerichte en begrijpelijke informatie over rechten en arbeidsvoorwaarden
- De communicatie over concrete handelingsperspectieven (waar terecht kunnen, hoe melden, hoe loon terugvorderen)
- De zichtbaarheid en toegankelijkheid van meldpunten en ondersteuningsinstanties (zoals Arbeidsinspectie, Juridisch Loket)
- De aanwezigheid van laagdrempelige en veilige meldmogelijkheden

STAP 2

Werven

In de wervingsfase richten uitbuiters zich op het aantrekken van personen die zij kunnen inzetten voor arbeid onder uitbuitende omstandigheden. Deze stap draait om het identificeren en benaderen van mensen die door hun omstandigheden, afhankelijkheden of beperkte alternatieven extra kwetsbaar zijn.

Werving kan plaatsvinden via formele structuren, zoals uitzendbureaus of erkende referenten, maar ook via informele netwerken, sociale media of tussenpersonen die actief op zoek gaan naar potentiële slachtoffers. Misleiding, valse beloften en het creëren of versterken van afhankelijkheidsrelaties spelen in deze fase vaak een centrale rol.

STAP 2 Werven

Uitingsvormen

- Misleiding door valse beloften, bijvoorbeeld over loon, arbeidsomstandigheden of huisvesting, en door het opstellen van valse contracten of het wijzigen van arbeids-overeenkomsten zodra de arbeidsmigrant in Nederland is.
- Het opstellen van dubbele contracten.
- Het actief zoeken naar kwetsbare personen of afhankelijkheidsrelaties, bijvoorbeeld:
 - op sociale media
 - in (kwetsbare) regio's in het buitenland
 - binnen het eigen sociale of familie-netwerk
 - bij asielzoekerscentra (azc's)
- Werving via malafide uitzendbureaus of andere malafide bemiddelaars.
- Misbruik van een erkende referentpositie om personen te werven met het oogmerk van uitbuiting. Erkende referenten kunnen onder meer kennismigranten, au pairs en andere, door de IND erkende categorieën, naar Nederland halen met een GVVA.

Gelegenheden

- De mogelijkheid om gebruik te maken van malafide uitzendbureaus of bemiddelaars.
- De kwetsbare positie van personen die via een asielpcedure in Nederland zijn gekomen. De onzekerheid en uitzichtloosheid van een asielpcedure kunnen iemand extra vatbaar maken voor uitbuiting.
- Beperkte controle mogelijkheden bij azc's, door bijvoorbeeld het opendeurenbeleid
- Beperkte arbeidsmogelijkheden in het land van herkomst.
- Het bereik van social media, waardoor snel en laagdrempelig een groot publiek kan worden bereikt.

Signalen

- Uitzendbureau faciliteert meerdere onderdelen tegelijk, zoals werving, plaatsing, vervoer, documentatie en huisvesting. Dit kan wijzen op meervoudige afhankelijkheid.
- Advertenties op social media voor werk in Nederland die te mooi lijken om waar te zijn.
- Terugkerende signalen van mogelijke misstanden bij specifieke uitzendbureaus bij ketenpartners.
- De aanwezigheid van ronselaars bij instellingen zoals azc's of opvang voor vluchtelingen.
- Klachten op fora of bij private partijen over dezelfde werkgevers, bemiddelaars of uitzendbureaus.

Barrières

Bestaande barrières

- Wet toelating terbeschikkingstelling van arbeidskrachten (Wtta) waarin een toelatingsstelsel voor uitzendbureaus wordt ingevoerd.
- Informatievoorziening via EUROpean Employment Services (EURES) met beschikbare informatie over leef- en arbeidsomstandigheden in verschillende landen.
- Interventies uit het barrièremodel malafide uitzendbureaus van RIEC Den Haag.
- De website en informatiepunten van Work in NL bieden informatie in verschillende talen over arbeidsovereenkomsten, minimumloon, zorgverzekering, werknemersrechten en werken als zelfstandige.

Gewenste barrières

- Het inzetten van lokadvertenties voor zogenoemde slechte werkgevers om in contact te komen met mogelijke slachtoffers of tussenpersonen die reageren op dit soort advertenties.
- Het koppelen van personeelstekorten in sectoren aan statushouders via publiek-private samenwerking, zodat een gereguleerd alternatief ontstaat voor informele of malafide werving.
- Het structureel melden van misstanden rond erkend referentschap bij de IND, zodat sneller onderzoek kan worden gedaan en het erkend referentschap zo nodig kan worden ingetrokken.
- Het intensiveren van contact met ambassades, zodat in landen van herkomst betere preventie mogelijk wordt.
- Meer bewustwording en (h)erkenning van arbeidsuitbuiting op COA-locaties, in zorginstellingen en op opvanglocaties, zodat signalen in een vroeg stadium worden herkend.

Geprioriteerde barrière: Meer bewustwording en (h)erkenning van arbeidsuitbuiting op COA-locaties, in zorginstellingen en op opvanglocaties

Deze barrière is gericht op het versterken van de vroegtijdige signalering van ronseling en mensenhandel, door professionals op opvanglocaties (zoals COA-locaties, zorginstellingen en andere opvangvoorzieningen) beter in staat te stellen signalen te herkennen en hierop te handelen. Dit is relevant voor alle vormen van mensenhandel.

Op deze locaties bevinden zich personen die zich regelmatig in een kwetsbare positie bevinden, waardoor zij een verhoogd risico lopen om te worden benaderd voor verschillende vormen van mensenhandel, waaronder arbeidsuitbuiting. Tijdige herkenning van signalen kan voorkomen dat individuen verder in een uitbuitingssituatie terechtkomen.

Onderdelen:

- Het ontwikkelen en structureel aanbieden van trainingen en bewustwordingsprogramma's voor professionals op opvang- en zorglocaties

- Het integreren van signalering van mensenhandel en arbeidsuitbuiting in werkprocessen en protocollen
- Het beschikbaar maken van concrete handelingskaders (wat te doen bij signalen, waar te melden)
- Het benutten en opschalen van bestaande initiatieven (zoals die van Comensha) naar een landelijk en structureel niveau en waar mogelijk het organiseren van een rol voor regionale zorgcoördinatoren mensenhandel
- Het organiseren van een rol voor regionale zorgcoördinatoren in het ondersteunen van signalering en opvolging

Randvoorwaarden:

- Structurele borging van trainingen en bewustwording (niet afhankelijk van incidentele inzet)
- Voldoende prioritering en capaciteit binnen opvang- en zorgorganisaties
- Duidelijke en toegankelijke meld- en opvolgstructuren na signalering

STAP 3

Documentatie regelen

In deze stap richten uitbuiters zich op het organiseren van de formele documenten of schijnconstructies die nodig zijn om niet-EU-burgers naar Nederland te laten komen en hier te laten werken of verblijven. Het gaat om het benutten, manipuleren of omzeilen van wettelijke verblijfs- en werkroutes, zoals vergunningen, referentschappen of studietrajecten. Ook kan er sprake zijn van schijnconstructies die een verblijfsrecht moeten rechtvaardigen.

Deze fase varieert van misleidend gebruik van officiële procedures tot het vervalsen van documenten, het inzetten van tussenpersonen of het helemaal niet regelen van documentatie.

Deze stap kan al tijdens de werving beginnen. In situaties waarin een niet-EU-burger zelfstandig naar Nederland komt, hoeft een dader met het oogmerk van uitbuiting hier bovendien niet altijd direct betrokken te zijn.

STAP 3 Documentatie regelen

Uitingsvormen

- Gebruik van formele routes, zoals:
 - een gecombineerde vergunning voor verblijf en arbeid (GVVA)
 - een au-pairconstructie
 - een verblijfsroute als internationale student
- Het opstellen of gebruiken van contracten, soms in een taal die de betrokkene niet begrijpt.
- Het gebruik van valse Europese identiteitsdocumenten door derdelanders.
- Het regelen van tewerkstellingsvergunning via Estland, Letland, Litouwen of Polen.
- Het rekenen van hoge en niet-transparante kosten voor documentatie.
- Fraude met diploma's of taalcursussen.
- Het vervalsen van uitnodigingsbrieven voor Schengenvisa.
- Het inzetten van derden om documentatie te regelen.
- Het bewust nalaten van het regelen van formele verblijfs- of werkdocumentatie.

Gelegenheden

- Nadat een niet-EU burger een visum of verblijfsvergunning met een bepaald verblijfsdoel heeft gekregen, is er vaak beperkt zicht op de vraag of het feitelijke verblijf nog overeenkomt met dat doel.
- Het bestaan van meerdere wettelijke verblijfs- en visumroutes maakt het mogelijk om op verschillende manieren toegang tot Nederland te krijgen.
- Tewerkstellingsvergunningen of arbeidsconstructies via andere EU-lidstaten kunnen worden gebruikt om feitelijk arbeid in Nederland mogelijk te maken.
- In situaties waarin geen documentatie wordt geregeld, ontstaat illegaal verblijf of illegale arbeid. Dat vergroot de afhankelijkheid van de betrokkene en verhoogt de drempel om misstanden te melden.

STAP 3 Documentatie regelen

Signalen

- Aanvragen voor bewijs van garantstelling door steeds dezelfde personen.
- Diploma's die steeds afkomstig zijn van dezelfde bureaus.
- Herhaalde aanvragen en weigeringen van tewerkstellingsvergunningen.

Barrières

Bestaande barrières

- Nietigverklaring van een schijnhuwelijk op basis van Artikel 1:71a BW.
- Strafbaarstelling van behulpzaamheid bij wederrechtelijke toegang of doorreis op basis van art. 197a Sr.
- Intrekken van referentschap bij signalen van misstanden of onjuiste naleving van regels.

Gewenste barrières

- Strengere controle op de periode na binnenkomst als au pair of op een studentenvisum, om te voorkomen dat deze verblijfsroutes worden misbruikt voor arbeidsuitbuiting.
- Een automatische koppeling tussen onderwijsinstellingen, IND en DUO bij uitschrijving van studenten met een studentenvisum. Zo kan sneller zichtbaar worden wanneer de verblijfsgrond vervalt en iemand mogelijk in beeld komt voor illegale of uitbuitende arbeidssituaties.

STAP 4

Inreizen

De inreisfase betreft het moment waarop personen vanuit het buitenland naar Nederland reizen om hier te werken en/of verblijven. In deze stap verschuift de uitbuitingsdynamiek van voorbereiding naar daadwerkelijke verplaatsing. Het gaat vooral om de overgang van het land van herkomst naar Nederland en de manieren waarop uitbuiters dit proces begeleiden of benutten om hun invloed op de betrokkene te vergroten. Een dader met het oogmerk van uitbuiting hoeft daarbij niet altijd direct betrokken te zijn. Het komt ook voor dat iemand op eigen gelegenheid naar Nederland reist en pas daarna in een uitbuitingssituatie terechtkomt.

STAP 4 Inreizen

Uitingsvormen

- Het geven van instructies over de reis.
- Geld 'voorschieten' of verstrekken voor de reis, waardoor een schuld wordt opgebouwd.
- Ondersteuning bij inschrijving.
- Het innemen van paspoort/identiteitsbewijs of bankpassen.
- Het regelen van tickets.
- Op eigen gelegenheid naar Nederland reizen.
- Inreis via boot, auto, bus, trein of vliegtuig.

Gelegenheden

- Beperkt bewustzijn in de transport-, vervoer- en reisbranche over signalen van arbeidsuitbuiting.
- Moeilijk toezicht op waterwegen en daaraan gelegen havens, waardoor ongezien en ongecontroleerd kan worden ingereisd.
- Het vrije verkeer van personen en arbeid binnen delen van Europa.

STAP 4 Inreizen

Signalen

- Eigen legitimatiebewijs niet in bezit hebben.
- Adres van aankomst niet weten of kennen.
- Geen informatie hebben over de plek waar gewerkt gaat worden.
- Schuldopbouw in verband met de reis, bijvoorbeeld wanneer iemand aangeeft nog veel te moeten terugbetalen.

Barrières

Bestaande barrières

- Integrale vervoerscontroles waarbij meerdere toezichthouders en handhavingsinstanties gezamenlijk controleren.
- Strafbaarstelling van behulpzaamheid bij wederrechtelijke toegang of doorreis op basis van art. 197a Sr.
- Onbeheerde parkeerplekken aanwijzen als RIEC-handhavingsknelpunt waardoor deze locaties beter in beeld komen en informatie kan worden uitgewisseld.
- Trainingen en voorlichting op het gebied van mensenhandel voor medewerkers van onder andere de Koninklijke Marachaussee.

Gewenste barrières

- Het vergroten van het bewustzijn in de transportsector over signalen van arbeidsuitbuiting en mensensmokkel bij onder andere chauffeurs, vervoerders en andere logistieke dienstverleners.
- Beter zicht organiseren op onbeheerde parkeerplekken. Wanneer daar signalen zijn, kunnen deze locaties vaker aan te wijzen als handhavingsknelpunten, zodat informatie beter wordt gedeeld en gericht kan worden opgetreden op tijdelijke stop- en verzamelplaatsen.
- Aansluiten bij lopende trajecten rond inlandterminals en mensenhandel daar expliciet blijven agenderen, zodat ook op deze logistieke knooppunten aandacht blijft voor arbeidsuitbuiting.

STAP 5

Benodigheden tewerkstelling regelen

In deze stap worden de formele voorwaarden ingericht die nodig zijn om iemand in Nederland aan het werk te kunnen zetten. Het gaat om het creëren van de administratieve basis die arbeid mogelijk maakt.

Deze fase vormt de brug tussen aankomst en daadwerkelijke inzet op de werkvloer. Hier worden identiteiten, registraties en contractuele afspraken vastgelegd of juist gemanipuleerd.

Wanneer arbeid informeel plaatsvindt, wordt deze stap overgeslagen.

STAP 5 Benodigheden tewerkstelling regelen

Uitingsvormen

- Registratie in de BRP of de RNI. In de praktijk vindt registratie vaak plaats via de RNI, omdat inschrijving in de BRP leidt tot sociale zekerheidsrechten, werknemersverzekeringen en plichten voor de werkgever.
- Bij illegale arbeid vindt geen registratie plaats.
- Het aanvragen van een bankrekening na inschrijving in de RNI, of het gebruiken van een bankrekening in het land van herkomst binnen de EU.
- Onzuivere detachering vanuit een ander EU-land, bijvoorbeeld via brievenbusfirma's.
- Inschrijving bij de Kamer van Koophandel, bijvoorbeeld in het kader van een schijnzelfstandigenconstructie, waarvoor een RNI-nummer en adres vereist zijn.
- Het laten tekenen van een arbeids-overeenkomst.
- Het invullen van loonheffingsformulieren, waarbij het kan voorkomen dat meerdere personen onder één identiteit werken.
- Het gebruiken van vervalste documentatie bij de werkgever, bijvoorbeeld wanneer meerdere personen op één identiteit werken. De inreis kan in dat geval wel met een eigen paspoort hebben plaatsgevonden.
- Het inrichten van een loonadministratie.
- Het al dan niet regelen van een zorgverzekering, die in de praktijk vaak ontbreekt.

STAP 5 Benodigheden tewerkstelling regelen

Gelegenheden

- Het is mogelijk om digitaal een bankrekening te openen zonder een fysiek contactmoment.
- Bij een RNI-inschrijving wordt het verblijfsrecht niet getoetst en worden identiteitsdocumenten geaccepteerd zonder koppeling aan verblijfsstatus.
- Een BSN verkregen via RNI-inschrijving kan worden gebruikt voor inschrijving bij de Kamer van Koophandel als zelfstandig ondernemer, zonder toets op verblijfsrecht of verblijfsdoel. Dat maakt schijnzelfstandigheid en illegale arbeid mogelijk.
- In tegenstelling tot BRP-inschrijvingen worden gemeenten niet gewaarschuwd bij hoge aantallen RNI-inschrijvingen op één adres, ook niet als dat adres geen woonbestemming heeft.

Signalen

- Degene die wordt ingeschreven aan de BRP- of RNI-balie weet geen antwoord op vragen te geven, vertoont timide gedrag of houdt zich afzijdig.
- Geen beschikking tot eigen identiteits- of verblijfsdocumenten.
- Een derde of begeleider voert het woord.
- Het ontbreken van arbeidsovereenkomsten.
- Het ontbreken van verzekeringsgegevens.

Barrières

Bestaande barrières

- Ketenaansprakelijkheid van werkgevers waarmee opdrachtgevers en inleners aansprakelijk kunnen worden gesteld voor het niet betalen van loon en loonheffingen door onderaannemers of uitleners.
- De website en informatiepunten van Work in NL bieden informatie in verschillende talen over arbeidsovereenkomsten, minimumloon, zorgverzekering, werknemersrechten en werken als zelfstandige.
- Wet arbeidsvoorwaarden gedetacheerde werknemers in de Europese Unie (WagwEU) als er sprake is van detachering vanuit een ander EU-land.
- Juridisch Loket om ondersteuning te bieden bij vragen over contracten, loon en rechtspositie.

Gewenste barrières

- Verbeteren van de RNI-inschrijving van arbeidsmigranten om misbruik tegen te gaan. Daarin kan ook worden verkend of RNI-loketten geen BSN-nummers meer zouden moeten verstrekken aan derdelanders.
- Inleners binnen uitzendconstructies actiever controleren op rechtmatige tewerkstelling om de ketenaansprakelijkheid sterker te laten doorwerken in de praktijk.
- Voorlichting aan bedrijven over de betekenis van de Wet toelating terbeschikkingstelling van arbeidskrachten (Wtta) en over aanvullende maatregelen die zij zelf kunnen nemen.
- Huisartsen actiever betrekken bij voorlichting en doorverwijzing bij vermoedens van arbeidsuitbuiting, bijvoorbeeld wanneer blijkt dat arbeidsmigranten geen zorgverzekering hebben.
- Werkgevers stimuleren om bij indiensttreding aanvullende controles uit te voeren en niet uitsluitend te vertrouwen op een BSN-nummer.
- Versterken van signalerings- en informerende rol van de Kamer van Koophandel bij bedrijfsinschrijving.

STAP 5 Benodigheden tewerkstelling regelen

Geprioriteerde barrière: Huisartsen actiever betrekken bij voorlichting en doorverwijzing bij vermoedens van arbeidsuitbuiting

Deze barrière is gericht op het actiever betrekken van huisartsen bij het signaleren van arbeidsuitbuiting en het doorverwijzen van (potentiële) slachtoffers naar passende hulp. Huisartsen hebben een unieke positie doordat zij vaak één van de weinige professionals zijn die in contact komen met arbeidsmigranten en andere kwetsbare groepen buiten de context van werk of toezicht. Signalen zoals het ontbreken van een zorgverzekering, lichamelijke klachten gerelateerd aan arbeid of afhankelijkheidsrelaties kunnen duiden op arbeidsuitbuiting.

Deze rol is niet alleen relevant voor arbeidsuitbuiting, maar voor mensenhandel in bredere zin, waaronder seksuele en criminele uitbuiting. Ook daar kunnen huisartsen signalen opvangen die anders buiten beeld blijven. De barrière richt zich daarmee op het beter benutten van de signalerende en doorverwijzende functie van eerstelijnszorg in situaties waarin slachtoffers zelf niet snel in beeld komen bij handhaving of hulpverlening.

Onderdelen

- Het ontwikkelen van gerichte voorlichting en handvatten voor huisartsen over het herkennen van signalen van mensenhandel en arbeidsuitbuiting
- Het expliciet maken van handelingsperspectieven binnen de rol van de huisarts (informereren, adviseren, doorverwijzen)
- Het versterken van de bekendheid met relevante organisaties en routes (zoals FairWork en regionale zorgcoördinatoren)
- Het benutten van huisartsenpraktijken die zich richten op migranten als ingang voor signalering en ondersteuning
- Het potentieel opnemen van aandacht voor mensenhandel (breed) in de basisopleiding en nascholing van huisartsen
- Het verduidelijken van de positie van mensenhandel binnen bestaande meldroutes, zoals die rond huiselijk geweld, en de verschillen daarin

Randvoorwaarden

- Respecteren van het medisch beroepsgeheim en het positioneren van de rol van huisartsen primair op informeren en doorverwijzen
- Duidelijkheid over handelingsmogelijkheden binnen bestaande juridische kaders
- Aansluiting bij bestaande werkdruk en prioriteiten in de huisartsenzorg en draagvlak om binnen de beroepsgroep mensenhandel als aparte thematiek te erkennen

STAP 5 Benodigheden tewerkstelling regelen

Geprioriteerde barrière: Versterken van signalerings- en informerende rol van de Kamer van Koophandel bij bedrijfsinschrijving

Deze barrière is gericht op het actiever benutten van de Kamer van Koophandel bij het signaleren van en informeren over situaties van uitbuiting bij bedrijfsinschrijving. Dit speelt nadrukkelijk bij schijn-zzp-constructies in het kader van arbeidsuitbuiting, maar is breder relevant onder andere voor het faciliteren van seksuele uitbuiting.

Aan de ene kant betreft dit de signalerende rol van de KvK. Bij inschrijving kunnen red flags zichtbaar worden waarbij het nu nog onduidelijk is welke signalen structureel worden herkend en geregistreerd, waar en hoe deze signalen worden gemeld en in hoeverre opvolging plaatsvindt of kan plaatsvinden in samenwerking met relevante partners.

Aan de andere kant ligt er een nog onderbenutte informerende rol van de KvK richting potentiële slachtoffers. Dit betreft onder andere:

- Het verstrekken van begrijpelijke informatie in de eigen taal;
- Het toetsen of iemand daadwerkelijk begrijpt wat het starten van een onderneming inhoudt (bijvoorbeeld verplichtingen rondom omzetbelasting en administratie);
- Het bieden van handelingsperspectief wanneer iemand onder druk staat of in een uitbuitingssituatie verkeert.

Onderdelen

- Helder krijgen van signaleringscriteria gericht op mogelijke risico's en meldings- en opvolgingsroutes
- Het versterken van de informerende rol van de KvK richting inschrijvers, inclusief uitleg over rechten en plichten (zoals belastingverplichtingen)
- Het beschikbaar maken van informatie in verschillende talen, afgestemd op arbeidsmigranten en andere kwetsbare groepen

- Het stimuleren van actieve bevraging bij inschrijving om te toetsen of iemand begrijpt wat ondernemerschap inhoudt
- Het benutten van bestaande initiatieven zoals Work in NL voor informatievoorziening (bijvoorbeeld via flyers of gerichte materialen)

Randvoorwaarden

- Duidelijkheid over de rol en verantwoordelijkheid van de KvK binnen het bredere systeem van signalering en handhaving
- Juridische ruimte en kaders voor het signaleren en (indien nodig) delen van signalen
- Heldere afspraken over opvolging van signalen door ketenpartners

STAP 6

Huisvesten

De huisvestingsfase draait om het onderbrengen van personen op een manier die het werk mogelijk maakt en vaak ook de afhankelijkheid vergroot en/of het financieel voordeel voor de uitbouter versterkt. In deze stap ontstaat een duidelijke verwevenheid tussen wonen en werken: de plek waar iemand verblijft, bepaalt in belangrijke mate hoeveel vrijheid, privacy en bewegingsruimte diegene heeft. Huisvesting kan variëren van ogenschijnlijk reguliere situaties tot volledig onzichtbare of ongecontroleerde locaties. Dit heeft direct gevolgen voor de zichtbaarheid van misstanden.

STAP 6 Huisvesten

Uitingsvormen

- Verschillende vormen van huisvesting:
 - vakantieparken
 - eigen vastgoed van de uitbouter of diens netwerk
 - kraakpanden
 - huisvesting op direct bij de werkplek
 - tenten of (sta)caravans
 - bedrijfspanden of locaties in de nabijheid daarvan
 - privéhuishoudens, waaronder woningen die zijn verbouwd tot kamerverhuur
 - specifieke huisvesters voor arbeidsmigranten via uitzendbureaus
 - kwetsbare personen met een sociale huurwoning
 - pleeggezinnen binnen het eigen netwerk.
- Het laten tekenen van een huurcontract.
- Het aanvragen van een verhuurvergunning bij de gemeente.
- Certificering van huisvesting.
- Het koppelen van huisvesting aan werk. Een directe koppeling van huurcontract en arbeidscontract is niet meer toegestaan, maar inhouding van huur op het loon komt nog wel voor.

Gelegenheden

- Langdurige leegstand van panden biedt gelegenheid om deze te huren en gebruiken voor huisvesting.
- Niet alle gemeenten hebben lokaal beleid of regelgeving vastgesteld voor verkamering van woningen.
- Door beperkt zicht in de BRP is controle op huisvesting niet altijd goed mogelijk.
- De Wet goed verhuurderschap wordt nog niet overal voldoende benut of uitgevoerd.
- Vakantieparken en recreatieterreinen bieden relatief veel anonimiteit en veel tijdelijke en goedkope woonruimte.

Signalen

- Bewoning van panden die niet in lijn zijn met een duidelijke woon- of logiesfunctie.
- Overbewoning.
- Boetebriefjes in de woning.
- Hoge huurkosten.
- Geen of beperkte privacy.
- Ontbreken gas, water of licht.
- Slechte brand- en bouwveiligheid.
- Matrassen op werkplek aanwezig.
- Veel vuilnis rond woning.
- Slecht onderhouden tuin of pand.
- Hoge parkeerdruk in de wijk.

Barrières

Bestaande barrières

- Integrale controles op huisvesting waarbij meerdere aspecten van woonomstandigheden tegelijk worden gecontroleerd, zoals de staat van het pand, inschrijvingen, het aantal bewoners en de naleving van regels voor de huisvesting van arbeidsmigranten.
- Bestuurlijke sluiting van panden.
- Wet goed verhuurderschap (Wgv) om richting te geven aan de regulering van verhuur en de specifieke regels die gelden voor het verhuren aan arbeidsmigranten.
- Structurele input vanuit de Landelijke Aanpak Adreskwaliteit (LAA) over mogelijke onjuistheden in adresgegevens voor gemeenten.
- Het digitale nachtregister waarin verhuurders of exploitanten vastleggen welke personen op een locatie overnachten en voor welke periode.

Gewenste barrières

- Duidelijke kaders opstellen voor de opvolging van signalen uit de Landelijke Aanpak Adreskwaliteit voor gemeenten.
- Best practices ophalen en delen over de opvolging van signalen van adreskwaliteit, zodat gemeenten worden gestimuleerd om daadwerkelijk actie te ondernemen en meer zicht krijgen in het effect van deze opvolging.
- Gerichte inzet van lokale eenmalige autorisatiebesluiten om RNI-inschrijvingen op te vragen. Daarmee kan de burgemeester, zorgvuldig onderbouwd en met betrokkenheid van een privacy-jurist, tijdelijk of periodiek inzicht krijgen in opgegeven verblijfsadressen.
- Gemeenten stimuleren om gegevens over leegstand periodiek op orde te hebben en te koppelen aan andere informatiebronnen.
- Gemeenten actiever laten sturen op huisvesting van arbeidsmigranten via huisvestingsverordeningen en de mogelijkheden van de Wet goed verhuurderschap.

Geprioriteerde barrière: Gemeenten actiever laten sturen op huisvesting van arbeidsmigranten via huisvestingsverordeningen en de mogelijkheden van de Wet goed verhuurderschap

Deze barrière is gericht op het versterken van de rol van gemeenten in het reguleren en verbeteren van de huisvesting van arbeidsmigranten, met als doel misstanden en risico's op arbeidsuitbuiting te beperken. Huisvesting vormt een cruciale schakel in uitbuitingssituaties, omdat afhankelijkheid van werkgever of intermediair voor woonruimte de positie van arbeidsmigranten kwetsbaar maakt en hun handelingsvrijheid beperkt.

Met de invoering van de Wet goed verhuurderschap hebben gemeenten instrumenten om actief te sturen op huisvesting van onder andere arbeidsmigranten alleen krijgt dit nog niet overal voldoende invulling.

Onderdelen:

- Verplicht kader (context)
 - Het inrichten van een gemeentelijk meldpunt voor signalen en klachten over verhuur
 - Het handhaven op basis van de algemene regels voor goed verhuurderschap

- Stimuleren van verhuurvergunningen arbeidsmigranten voor verblijfsruimten voor sturing op kwalitatief goede huisvesting
- Stimuleren van een algemene verhuurvergunning in specifieke gebieden beiden middels het vaststellen in een verhuurverordening
- Het benutten van bestaande informatie zoals bijvoorbeeld de handreiking van de VNG voor concrete invulling van beleid

Randvoorwaarden:

- Bereidheid van gemeenten om gebruik te maken van de optionele instrumenten binnen de wet
- Samenhang tussen huisvesting, arbeidsmarktbeleid en handhaving
- Toegankelijkheid van meldpunten voor arbeidsmigranten (taal, bereikbaarheid)
- Duidelijke vertaling van wetgeving naar uitvoerbare lokale praktijk

STAP 7

Arbeid

In deze fase vindt de daadwerkelijke inzet van werknemers plaats. Hier komen de voorbereidende stappen samen en wordt zichtbaar hoe de arbeidsrelatie in de praktijk uitpakt voor een potentieel slachtoffer. De werkomgeving, dagelijkse routines en het vervoer van en naar de werkplek maken allemaal onderdeel uit van deze stap, omdat juist daar afhankelijkheid, druk en misbruik concreet zichtbaar worden. De genoemde gelegenheden rond vervoer hebben daarom concreet betrekking op het vervoer tussen huisvesting en werkplek, en niet op de inreis naar Nederland.

STAP 7 Arbeid

Uitingsvormen

- Sectoren waarin arbeid een groot deel van de kosten beslaan:
 - horeca
 - de bouw en metaalindustrie
 - voedingsindustrie
 - huishoudelijk werk
 - logistiek
 - land- en tuinbouw
 - scheepvaart
 - zorg
 - beauty-industrie
- Inzet via uitzendbureaus in loondienst.
- Detachering via een uitzendbureau.
- Directe indiensttreding bij een eigen bedrijf.
- Zwart werk.
- Inzet van schijnzelfstandigen of zzp'ers.
- Gebruik van online platforms voor werkopdrachten.

Gelegenheden

- Arbeidsmigranten zijn vaak onvoldoende bekend met hun rechtspositie en met de arbeidsmarkt in Nederland.
- Het SNA-keurmerk voor uitzendbureaus biedt geen garantie dat een uitzendbureau in de praktijk ook daadwerkelijk volgens de gestelde ISO-normen werkt.
- De vraag naar goedkope producten en sterke concurrentie in bepaalde sectoren vergroten de druk om arbeidskosten zo laag mogelijk te houden.
- In bepaalde sectoren bestaat seizoensgebonden of structureel veel vraag naar tijdelijke arbeid.
- Wonen in het ene land en werken in het ander land maakt het voor overheidsdiensten moeilijker om misstanden te signaleren en aan te pakken.

Signalen

- Kwetsbare positie van werknemers door bijvoorbeeld illegaliteit, armoede of meervoudige afhankelijkheid.
- Werknemers zien er uitgeput of onverzorgd uit.
- Zieke of hoogzwangere werknemers werken door.
- Fysiek geweld, chantage, bedreiging, misleiding of vrijheidsbeperking.
- Intimiderend of agressief gedrag van de werkgever richting werknemers.
- Schuldopbouw door hoge huurkosten die gekoppeld zijn aan de werkgever.
- Geen vakantiedagen.
- Geen doorbetaling bij vakantie of overwerk.

Barrières

Bestaande barrières

- Knock-and-talk-gesprekken door bijvoorbeeld politie of gemeenten om signalen te verifiëren of op een laagdrempelige manier in contact te komen met betrokkenen.
- Integrale controles en bestaande hand-havingsmogelijkheden zoals exploitatie-vergunningen, drank en horecawet, omgevingsvergunningen, brandveiligheid, Wet minimumloon en de arbeids-omstandighedenwet.
- Implementatie van de nieuwe EU-richtlijn waarmee ook de strafbaarheid van klanten (273g Sr) zich niet langer beperkt tot klanten van seksuele dienstverlening. Een klant van een dienst die geleverd is onder omstandigheden van arbeidsuitbuiting, kan dan ook strafbaar zijn.

Gewenste barrières

- Op lokaal niveau zo veel mogelijk aansluiten bij en gebruik maken van de normale werkwijze in toezicht en handhaving en mogelijkheden in bestaande wettelijke kaders om alert te zijn op arbeidsuitbuiting.
- Knock-and-talk-gesprekken vaker inzetten als interventie om direct met werkgevers of tussenpersonen in contact te komen, signalen van misstanden te toetsen en bewustwording van rechten en plichten te vergroten.
- De bewustwording van arbeidsmigranten verder vergroten gericht op het handelingsperspectief, zoals waar ze terecht kunnen en hoe achterstallig loon kan worden teruggevorderd.
- Casuïstiek rond arbeidsuitbuiting vaker bespreken in RIEC-verband, zodat signalen van verschillende partners kunnen worden samengebracht en beter geduid.

STAP 8

Voordeel trekken

In deze fase ligt de focus op het financieel en structureel profiteren van de uitbuitingssituatie. De uitbuiters, en mogelijk ook derden, maximaliseren hun voordeel terwijl de afhankelijkheid en beperkte keuzevrijheid van de werknemer in stand blijven. Het gaat daarbij niet alleen om het direct innen van loon of andere betalingen, maar ook om het ondoorzichtig organiseren en voortzetten van de situatie, bijvoorbeeld via contante betalingen en schaduwboekhouding. Hiermee wordt de uitbuiting bestendigd en blijft het verdienmodel in stand.

Met de herziening van 273f Sr is ook het voordeel trekken als zelfstandig strafbaar feit opgenomen, inclusief een schuldvariant. Daardoor komt niet alleen de directe uitbater in beeld, maar ook anderen die financieel profiteren van de uitbuitingssituatie.

STAP 8 Voordeel trekken

Uitingsvormen

- Het blijven verspreiden van desinformatie richting werknemers.
- Het voeren van schaduwboekhouding.
- Het witwassen van verdiende gelden.
- Het creëren en in stand houden van financiële afhankelijkheid van werknemers.
- Het investeren van opbrengsten in vastgoed.
- Het in stand blijven houden van een voortdurende vraag naar goedkope arbeid.

Gelegenheden

- De kwetsbare financiële positie van de arbeidsmigrant kan worden benut om hen in een afhankelijkheidsrelatie tot de werkgever te brengen.
- Contante uitbetaling maken geldstromen minder zichtbaar en bemoeilijken controle.
- Ingewikkelde bedrijfsstructuren en buitenlandse rechtsvormen maken het ondoorzichtig hoe de geldstromen lopen en wie waarvoor verantwoordelijk is.

Signalen

- Het ontbreken van loonstroken.
- Toepassing van het anoniementarief door de werkgever.
- Een disbalans tussen loonlijsten en de feitelijke bedrijfsvoering.
- Een overschot op een g-rekening.
- Gebruik van Tikkies of andere informele betaalverzoeken.
- Werknemers die een deel van het salaris meten terugpinnen.
- Loonstroken ontbreken.

STAP 8 Voordeel trekken

Barrières

Bestaande barrières

- Fiscale toezicht- en handhavingsmogelijkheden van de Belastingdienst op het gebied van loonadministraties, aangiften van loonheffingen en bedrijfsstructuren.
- Wet ter voorkoming van witwassen en financieren terrorisme (Wwft) waarmee banken verplicht zijn transacties te monitoren, cliëntonderzoek te doen en ongebruikelijke transacties te melden.
- Herziening van artikel 273f Sr waarin het trekken van voordeel als zelfstandig strafbaar feit wordt opgenomen, inclusief een schuldvariant.
- Gezamenlijke duiding van financiële signalen door toezichthouders en opsporingsdiensten.

Gewenste barrières

- Beter zicht krijgen op toepassing van de schuldvariant bij het voordeel trekken door derden onder de herziening van 273f Sr, zodat hiervoor in de praktijk concrete handvaten ontstaan.
- De samenwerking tussen de Nederlandse Arbeidsinspectie en de Stichting Naleving CAO voor uitzendkrachten (SNCU) concreter vormgeven.
- De vraagzijde, en dan met name inleners, bewuster maken van signalen van arbeidsuitbuiting en vaker en gericht stop-gesprekken voeren met inleners die niet voldoen aan hun verantwoordelijkheden binnen de inlenersaansprakelijkheid.

Geprioriteerde barrière: Bewuster maken en versterken van de inlenersaansprakelijkheid binnen uitzendconstructies

Deze barrière is gericht op het vergroten van de rol van inleners in het signaleren en voorkomen van arbeidsuitbuiting, door zowel in te zetten op herkenning van arbeidsuitbuiting als door te pakken op situaties wanneer een inlener niet voldoet aan de aansprakelijkheid.

Binnen uitzendconstructies vervullen inleners een cruciale positie, omdat zij feitelijk gebruikmaken van de arbeid en zicht hebben op de werksituatie. Tegelijkertijd blijft hun rol in de praktijk vaak beperkt tot formele aansprakelijkheid, terwijl signalen van misstanden of onrechtmatige tewerkstelling niet altijd worden herkend of opgevolgd.

Onderdelen:

- Het ontwikkelen en uitvoeren van gerichte bewustwordingsactiviteiten voor inleners over signalen van arbeidsuitbuiting
- Het structureel voeren van (stop) gesprekken met inleners die niet voldoen aan hun verantwoordelijkheden

Randvoorwaarden:

- Duidelijkheid bij inleners over hun rol en aansprakelijkheid binnen ketenconstructies
- Voldoende capaciteit en prioritering bij toezichthouders om controle en gesprekken uit te voeren
- Consistente toepassing van toezicht en handhaving, zodat verwachtingen richting inleners helder zijn

Colofon

Tekst

Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid

Vormgeving

CO3, Woltera Niemeijer

© het CCV, juni 2026

